

UNIVERZITET U ISTOČNOM SARAJEVU

NAUČNO-NASTAVNOM VIJEĆU EKONOMSKOG FAKULTETA PALE

Odlukom Naučno-nastavnog vijeća Ekonomskog fakulteta Pale broj: 2052/14 od 25. decembra 2014. godine, formirana je Komisija za ocjenu podobnosti teme doktorske disertacije pod naslovom „**Uticaj modela otvorenih inovacija na konkurentnost savremenih organizacija**“, i podobnosti kandidata za izradu navedene doktorske disertacije **mr Sanje Prodanović**, u sastavu:

1. Prof. dr Anđelko Lojpur, predsjednik
2. Prof. dr Branislav Mašić, član i
3. Prof. dr Zdravko Todorović, član.

Nakon uvida u podnijetu dokumentaciju i prijavu za izradu doktorske disertacije, Komisija podnosi sljedeći

I Z V J E Š T A J **o podobnosti teme** **i kandidata za izradu doktorske disertacije**

Izvještaj se sastoji iz četiri dijela:

1. Ocjena podobnosti kandidata i ispunjenosti propisanih uslova za rad na doktorskoj disertaciji;
2. Naučna zasnovanost i podobnost teme;
3. Mišljenje i prijedlog Komisije, i
4. Prilozi

1. OCJENA PODOBNOSTI KANDIDATA I ISPUNJENOSTI PROPISANIH USLOVA ZA RAD NA DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1.1. Biografski podaci o kandidatu

Biografske podatke o kandidatkinji navodimo u formi u kojoj su navedeni u prijavi teme doktorske disertacije.

Sanja Prodanović je rođena 8. februara 1986. godine u Sarajevu. Osnovnu školu „Sveti Sava“ završila je u Istočnom Sarajevu, sa prosjekom ocjena 5,00. Srednjoškolsko obrazovanje je nastavila u Opštoj Gimnaziji Istočna Ilidža i odbranom maturalnog rada iz matematike na temu: „Vektori i njihova primjena“, završila je kao učenik vukovac (prosjeck ocjena 5,00), te nagrađena sa plaketom Vuk Stefanović Karadžić i pohvalama Opštine Istočna Ilidža i Nastavničkog vijeća Gimnazije i srednje stručne škole Istočna Ilidža za postignut izuzetan uspjeh u školovanju. Godine 2004. je upisala

osnovne studije na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu, a odbranom diplomskog rada na temu „Republika Srpska i pretpristupni fondovi EU“ završila je dodiplomske studije na smjeru Ekonomija javnog sektora i stekla zvanje diplomirani ekonomist. U maju 2008. godine dobila je pohvalu Rektora Univerziteta u Istočnom Sarajevu za najboljeg studenta završne godine studija na Ekonomskom fakultetu. Prograšena je za najboljeg studenta XIV generacije diplomiranih ekonomista na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu i prosječnom ocjenom tokom studija 9,39. Po završetku dodiplomskog studija, upisala je postdiplomske-magistarske studije na smjeru Menadžment na Ekonomskom fakultetu u Istočnom Sarajevu. Odbranom magistarske teze pod nazivom „Inovacioni potencijal u Bosni i Hercegovini- stanje i perspektive“ u septembru 2013. godine, stekla je naučni stepen magistar ekonomskih nauka, a tokom ovog studija ostvarila je prosječnu ocjenu 9,72. Tokom dodiplomskog i postdiplomskog-magistarskog studija, zbog ostvarenih izuzetnih naučno-istraživačkih rezultata, bila je stipendista: Fondacije „Dr Milan Jelić“, Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstva nauke i tehnologije Republike Srpske, Vlade Republike Srpske, *Central European Exchange Programme for University Studies* i *Österreichische Austauschdienst*. U periodu 2009-2014 pohađala je brojne seminare i radionice iz oblasti menadžmenta, preduzetništva i inovativnosti u Srbiji, Crnoj Gori, Sloveniji, Hrvatskoj, Njemačkoj i Austriji. Neki od najznačajnijih su: *The quality of RDI statistical data in the Western Balkan Countries*, Priprema prijedloga projekata u okviru programa *FP7- PEOPLE, Benchmarking in management of HEI – Examples in Paderborn, Characteristics of a good benchmarking model – EU Experience*, Povezivanje inovacionih strategija, politika i podrške inovacijama, Razvijanje mjera za podršku inovacijama, *SEECEL Think and act entrepreneurially*, Razvoj institucionalnih kapaciteta tri inovaciona centra i istraživačkog sektora u Bosni i Hercegovini – *INOVO, Soft skills Academy 2013, Public Relations Academy 2009 Belgrade, Public Relations 2013, Third call for grant funds from the EU, Horizon 2020* i dr. U svrhu sprovođenja naučno-istraživačkih aktivnosti i stručnog usavršavanja u oblasti menadžmenta i inovativnosti u periodu 2012-2014 imala je studijske boravke na: *Karl-Franzens University of Graz* u Austriji, *Department for Corporate Leadership and Entrepreneurship* u Austriji, *Institute for Innovation and SME development University of Mannheim* u Njemačkoj, *University of Ljubljana* u Sloveniji (Tehnološki park u Ljubljani, Primorski tehnološki park u Novoj Gorici, Inkubator Univerziteta u Ljubljani (LUI), „Hidria Klima Institut“ u Godoviču i „Hidria Institut za materijale i tehnologije“ u Spodnju Idriji). U periodu 2011-2014 bila je član organizacionih odbora na naučnim konferencijama: Prva naučno-stručna konferencija sa međunarodnim učešćem *RT-JIE-2012*, Druge naučno-stručne konferencije sa međunarodnim učešćem *Jahorinski poslovni dani 2013*, Treće naučno-stručne konferencije sa međunarodnim učešćem *JPD 2014*, VI Studentske konferencije sa međunarodnim učešćem i dr., a član je i uredništva Zbornika radova Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Takođe, član je ili je bila član projektnih timova na projektima: Evropske Komisije (*TEMPUS*), Evropske Komisije (*Instrument for Pre-Assistance Help: InnoVO*), *USAID*, Svjetske Banke i sl. Učesnik je brojnih naučno-stručnih konferencija u zemlji i inostranstvu. Najznačanije su: *TMT 2012* (2012. godine, Dubai, UEA); *RT-JIE-2012* (2012. godine, Jahorina, BiH); *TEHNO-EDUCA 2012* (2012. godine, Zenica, BiH); *Zapošljavanje kroz prizmu preduzetništva* (2012. godine, Podgorica, Crna Gora), *JPD-PGT-2013* (2013. godine, Jahorina, BiH); *QUALITY 2013* (2013. godine, Neum, BiH); *European conference of technology and society* (2013. godine, Sarajevo, BiH); *Inovacije i kriza kroz prizmu preduzetništva* (2013. godine, Podgorica, Crna Gora), *TMT 2013* (2013. godine, Istanbul, Turkey), *TMT 2014* (2014. godine, Budapest, Hungary) i dr. Od 2010. godine zaposlena je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu kao asistent (uža naučna oblast Menadžment) na Katedri za menadžment i poslovno upravljanje. Godine 2014. izabrana u zvanje višeg asistenta na istom fakultetu na užu naučnu oblast Menadžment. Do sada je izvodila vježbe na predmetima: Menadžment, Menadžment ljudskih resursa, Strategijsko poslovno planiranje,

Preduzetništvo, Preduzetništvo u turizmu, Menadžment turističkih destinacija i Hotelijerstvo. Govori engleski i njemački jezik.

1.2. Objavljeni radovi

Prema podacima navedenim u prijavi teme doktorske disertacije, tokom dosadašnje karijere kandidatkinja je učestvovala u sljedećim projektima i konferencijama i objavila sljedeće radove:

Učešće u projektima i konferencijama:

- *“Modernization of WBC universities through strengthening of structures and services for knowledge transfer, research and innovation”* (530213-TEMPUS-1-2012-1-RS-TEMPUS-JPHES).
- *IPA project "Development of three innovation centers in Mostar, Zenica and Banja Luka"* EuropeAid/129575/ C/SER/BA.
- *First scientific-research conference: The development of competent human resources for tourism in the SEE countries*, Jahorina, 28-31 Mart, 2012.
- *The second entrepreneurship conference: Recruitment through the prism of entrepreneurship*, Faculty of Economics Podgorica, Crna Gora, 19. Maj, 2012.
- *TEHNO-EDUCA PROCEEDINGS TOPIC: WITH ENTREPRENEURIAL IDEAS TOWARDS BETTER FUTURE*, VI Students scientific and expert conference, 7-8 Novembar, 2012.
- *The second scientific-research conference with international participation JBD-EGT-2013*, Jahorina, Bosna i Hercegovina, 5-9 Mart, 2013.
- *VII scientific-research conference with international dimension „QUALITY 2013“*, Neum, Bosna i Hercegovina, 6-8 juna, 2013.
- *The 17th International/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Istanbul, Turska, 10-11 Septembar, 2013.
- *Naučni skup - Ekonomija i kriza - Treba li nam novi odgovor*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Ekonomski fakultet - Pale, Andrićgrad, 12-13 Septembar, 2014.
- *Third international conference: Innovation and crisis through prism of entrepreneurship*, Faculty of Economics Podgorica, Montenegro, Januar 2014.
- *The 18th International Research/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Budapest, Mađarska 10-12 Septembar, 2014.

Objavljeni radovi:

- 1) Petković, D., Bašić, H., Duraković, B., Prodanović, S., *Science-Technology Park Ilidža as a Generator of Innovation Potential and SMEs Development in Bosnia and Herzegovina*, *Periodicals of Engineering and Natural Science*, Vol.1 No.2 (2-13), ISSN 2303-4521, 2013; p. 51-55.
- 2) Oruč, M., Petković, D., Bokonjić, D., Prodanović, S., Čabaravdić, M., *Innovation in health care as untapped entrepreneurial potential*, *Third international conference: Innovation and crisis through prism of entrepreneurship*, Faculty of Economics Podgorica, Montenegro, Januar 2014; ISBN 978-86-80133-69-0; COBISS.CG-ID 24004624; p. 203-211.
- 3) Petković, D., Šabić, M., Sivo, A., Prodanović, S., *Potencijalne perspektive razvoja mreže malih aerodroma Jadranskog zaleđa*, *The second scientific-research conference with*

international participation JBD-EGT-2013, Jahorina, BiH, 5-9 Mart 2013; ISBN: 987-9958-0912-1-6; COBIS:BH-ID 20585990; p. 34-52.

- 4) Oruč, M., Abazović, A., Marković, N., Plančić, I., Prodanović, S., Doprinos tumačenju i implementaciji kriterija za akreditaciju studijskih programa na visokoškolskim ustanovama u BiH , *VII scientific-research conference with international dimension „QUALITY 2013“*, Neum, BiH, 6-8 juna 2013.; ISSN:1512-9268; p. 345-350.
- 5) Petković, D., Bašić, H., Prodanović, S., Research of innovation potential in B&H in the function of the absorption capacity of innovations, *Proceedings of the 17th International/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Istanbul, Turkey, 10-11 September 2013.; ISSN: 1840-4944; EDITORS: S. Ekinović, J. Vivancos, S. Yalcin; p. 333-336.
- 6) Spremo, T., Prodanović, S., The turnaround strategy and courses of action of the companies in the crisis, *Proceedings of the Faculty of Economics, University of East Sarajevo*, 2013, ISBN:1840-3555; p.101-111.
- 7) Prodanović, S., Petković, D., Bašić, H., Research of innovation potential in Bosnia and Herzegovina considering the aspect of management and decision making about RDI activities, *VII scientific- research conference with international dimension "QUALITY 2013"*, Neum, B&H, 06. – 08. June 2013.; ISSN:1512-9268; p. 47-54.
- 8) Prodanović, S., Petković, D., Bašić, H., The strategic planning of the innovation process in Bosnia and Herzegovina, *Third international conference: Innovation and crisis through prism of entrepreneurship*, Faculty of Economics Montenegro, Januar 2014, ISBN 978-86-80133-69-0; COBISS.CG-ID 24004624; p. 221-228.
- 9) Petković, D., Kulović, Dž., Oruč, M., Prodanović, S., The role of the universities in developing competencies aligned with labor market requirements; *The second entrepreneurship conference: Recruitment through the prism of entrepreneurship*, 19. May 2012., Faculty of Economics Podgorica, Montenegro, ISBN 978-86-80133-63-8, COBISS .CG -ID 21666576; p. 19-28.
- 10) Lubura, M., Kusmuk, D., Gluhović, A., Prodanović, S., Preduzetnički poduhvat: "Nelton Exchange", *TEHNO-EDUCA PROCEEDINGS TOPIC: WITH ENTREPRENEURIAL IDEAS TOWARDS BETTER FUTURE*, VI Students scientific and expert conference, 7-8 November 2012; ISSN 1840-2526 God.6/ Vol.1; p. 120-128.
- 11) Rac, A., Prodanović, S., Inovativnost u funkciji jačanja konkurentnosti Bosne i Hercegovine, *TEHNO-EDUCA PROCEEDINGS TOPIC: WITH ENTREPRENEURIAL IDEAS TOWARDS BETTER FUTURE*, VI Students scientific and expert conference, November 2012, ISSN 1840-2526 God.6/ Vol.1; p. 128-137.
- 12) Šarčević, M., Prodanović, S., Značaj obrazovanja i motivisanja zaposlenih u razvoju turističke privrede, *Proceedings: First scientific-research conference: The development of competent human resources for tourism in the SEE countries*, Jahorina, 28-31 March 2012; ISBN: 978-9958-0912-0-9; COBIS.BH-ID 19713030; p. 355-365.

- 13) Spremo, T., Prodanović, S., Ljudski resursi: Izvor konkurentne prednosti turističke privrede, *Proceedings: First scientific-research conference: The development of competent human resources for tourism in the SEE countries*, Jahorina, 28-31 March 2012; ISBN: 978-9958-0912-0-9; COBIS.BH-ID 19713030; p. 305-319.
- 14) Petković, D., Bokonjić, D., Prodanović, S., Plančić, I., Benchmarking of Two Public Universities in Bosnia and Herzegovina, *Journal of Trends in the Development of Machinery and Associated Technology* Vol. 16, No. 1, 2012, ISSN 2303-4009, Dubai, AUE; p. 131-134.
- 15) Prodanović, S., Milošević, S., Global Innovation Index: Comparative overview of innovation components of the countries in the region, *Proceedings of the Faculty of Economics in East Sarajevo*, Issue 8, UDC. 316.34:338.124.4(497), 2014; p. 247-255.
- 16) Petković, D., Prodanović, S., Bašić, H., The Innovation Climate within Bosnia and Herzegovina's organizations, *18th International Research/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, Budapest, Hungary 10-12 September, 2014., ISSN:1840-4944; p. 301-304.
- 17) Prodanović, S., Rac, A., Innovativeness as response to crisis - Case: Bosnia and Herzegovina, *Naučni skup-Ekonomija i kriza-Treba li nam novi odgovor*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Ekonomski fakultet-Pale, Andrićgrad, 12-13 Septembar 2014., ISBN 978-99976-610-1-2, COBISS.RS-ID 4645912; p. 477-481.

Na osnovu navedenog se može zaključiti da kandidatkinja mr Sanja Prodanović ispunjava formalne i suštinske uslove za prijavu i izradu doktorske disertacije.

2. NAUČNA ZASNOVANOST I PODOBNOST TEME

2.1. Problem, predmet i značaj istraživanja

Kandidatkinja je u prijavi navela da se fokus i predmet istraživanja u njenom istraživačko-naučnom radu zasnivaju na istraživanjima efikasnosti primjene modela otvorenih inovacija, kao i problematikom uticaja ovih modela na konkurentnost i performanse u poslovanju savremenih organizacija, odnosno konstrukciji optimalnih indikatora i modela poslovanja na tržištima, kako Bosne i Hercegovine, tako i regiona.

Generalno posmatrano, rad će biti koncipiran iz dvije faze. Prva faza istraživanja će biti priprema za empirijsko istraživanje, koje će predstavljati drugu fazu na osnovu koje će se izvoditi diskusije dobijenih rezultata, zaključna razmatranja i podloge za buduće pravce istraživanja. Kandidatkinja planira da se **prvi dio** istraživačko-naučnog rada u funkciji izrade predložene doktorske disertacije fokusira na razumijevanje novih pristupa i koncepta poslovanja u savremenim uslovima. U okviru ovog dijela rada, koji isključivo ima uvodni karakter, kandidatkinja stavlja akcent na inovativnost, evaluaciju modela u poslovanju savremenih organizacija, razumijevanje koncepta otvorenih inovacija i dijamant konkurentnosti. Naime, dugo vremena organizacije su bile naklonjene zatvorenim inovacionim modelima gdje je naglasak bio na internom generisanju, razvoju i komercijalizaciji ideja. Međutim, sve veća mobilnost radne snage, kapitala, znanja, resursa, tehnologija, zatim

internacionalizacija poslovanja, promijena poslovnog i inovacionog sistema, uticala je na preorijentaciju organizacija ka modelima otvorenih inovacija u poslovanju. Proučavanje problematike efikasnosti modela otvorenih inovacija i konkurentnosti u poslovanju otvara mnogobrojna pitanja i u fokus istraživanja stavlja takođe faktore koji utiču na iste. Nova ekonomija tzv. ekonomija znanja zahtijeva od svih organizacija zaokret od potpune kontrole nad internim resursima ka umrežavanju i povezivanju. Tradicionalne ekonomske i industrijske politike nisu više garancija visokog rasta, zapošljavanja i konkurentnosti. Savremeni kontekst poslovanja nameće usvajanje principa nove ekonomije i društva zasnovanog na znanju. Prema ovom kontekstu, ključni pokretači rasta, razvoja, održive konkurentnosti, socijalnog blagostanja i društvene korporativnosti su efektivna upotreba znanja i inovacionog potencijala. Dakle, prelaz na inovativnu privrednu orijentaciju podrazumijeva jačanje sklonosti i sposobnosti zemlje da postigne potrebnu tehnološku i organizacionu inovativnost, te sposobnost državne administracije da implementira potrebne političke, ekonomske, institucionalne, socijalne i kulturne promijene. Kandidatkinja ističe da organizacije trebaju da budu otvorene za nove ideje, proizvode i procese, kao i da budu dovoljno fleksibilne u prilagođavanju tržišnim trendovima i tehnologijama kako bi opstale u savremenim uslovima poslovanja i bile što konkurentnije. Dugoročno posmatrano, prednosti nad konkurencijom se i postižu inovativnošću. Ako se posmatranje vrši s aspekta organizacije, ona utiče na povećanje produktivnosti i/ili profitabilnosti, kao i postizanje konkurentnosti i opstanak na tržištu. S druge strane, ako se posmatra s aspekta društva, tada se može konstatovati da stalna inovativnost omogućava ekonomski razvoj i doprinosi povećanju životnog standarda. Zapravo, njome se ostvaruje efekat na svim nivoima - od pojedinaca, preko svih tipova organizacija i nacija, pa sve do globalne scene.

U **drugom dijelu** rada kandidatkinja potencira značaj i potencijale ljudskih resursa organizacije, potom kompetentnost i vještine koje se od njih zahtijevaju u savremenom dobu, a zatim fokus stavlja na problematiku upravljanja znanjem i kreativnošću, te posebno na važnost uloge top menadžmenta, leaderskog tima i lidera u procesu primjene modela otvorenih inovacija. U vrijeme kada inovativnost predstavlja ključni faktor poslovnog uspjeha, ljudski resursi i optimalno upravljanje njima postaju sve značajniji segment uspješne poslovne strategije. Inovativnost se uvijek temelji na ljudskom kapitalu i kreiranju uslova koji omogućuju razvoj i implementaciju novih ideja. Cilj savremenih organizacija nije samo da budu inovativne i preduzetnički orijetisane, već i da budu strateški operative, dajući na taj način liderima zadatak da stave naglasak na uspostavljanje adekvatne relacije inovacioni procesi - strategije organizacije - stakeholders. U tom kontekstu, otvorene inovacije su odraz ključnog trenda savremenog doba jer se moć udaljava od centralizovanih institucija prema pojedincu, odnosno od „centra“ prema „periferiji“. Otvorena inovacija je pokrenuta kao način na koji organizacija širi svoje istraživanje i razvoj izvan „svoja četiri zida“, tako da danas u svom rasponu aktivnosti uključuje cijele vrijednosne lance, sisteme i zajednice.

U **trećem dijelu** rada kandidatkinja će predstaviti komponente Globalnog indeksa konkurentnosti i Globalnog indeksa inovativnosti, njihov značaj i trendove bazirane na komparativnim analizama ovih indeksa poredeći njihove vrijednosti za područje Bosne i Hercegovine sa zemljama EU28. Naime, u fokusu pažnje svih zemalja, bez obzira na stepen njihovog razvoja (zemlje u tranziciji, nerazvijene zemlje, razvijene zemlje) su internacionalizacija poslovnih aktivnosti i modela njihovog poslovanja kako bi se postigla i poboljšanja konkurentnost na raznim tržištima. U tom kontekstu, od velike važnosti su analize trenda indeksa konkurentnosti, koji pokazuju uspješnost organizacija poredeći makroekonomske i mikroekonomske faktore, kao i globalnog indeksa inovativnosti. Praćenjem trendova ovih indeksa, stvoriće se polazna osnova za faktorsku analizu komponenti odabranih indeksa kako bi se izdvojile varijable od važnosti za formiranje novih i/ili modifikovanih indikatora kojima bi

se u budućnosti mogao pratiti stepen inovativnosti i konkurentnosti u poslovanju savremenih organizacija za područje Bosne i Hercegovine.

U **četvrtom i petom dijelu rada**, kandidatkinja ima za cilj, prvenstveno, da predstavi tok, organizaciju i rezultate empirijskog istraživanja uticaja primjene modela otvorenih inovacija na konkurentnost organizacija u Bosni i Hercegovini. Kandidatkinja će nakon toga, a na bazi analize studija slučaja, relevantne literature i sprovedenog istraživanja (primarnog i sekundarnog), dati prijedloge (modifikovanih) indikatora za mjerenje stepena konkurentnosti i stepena inovativnosti, kao i novih mjera i novih poslovnih modela. Takođe, kandidatkinja će na osnovu dobijenih i analiziranih rezultata istraživanja predložiti perspektive primjene modifikovanih modela otvorenih inovacija i njihovih uticaja na stepen konkurentnosti organizacija kroz prizmu *triple helix* modela u Bosni i Hercegovini.

Kandidatkinja će u **petom dijelu** rada, napraviti sublimaciju cjelokupnog istraživanja kroz zaključna razmatranja i preporuke u kom pravcu bi trebale ići buduće naučno-istraživačke aktivnosti.

2.2. Značaj istraživanja sa stanovišta aktuelnosti

Primjena koncepta otvorenih inovacija, koncepta ljudskih resursa- inovaciono orijentisanih i njihovog efektivnog liderstva je intezivnija u razvijenim zemljama, dok u zemljama jugoistočne Evrope (uslijed specifičnih tranzicionih problema) njihova primjena nije na zadovoljavajućem nivou. Modeli otvorenih inovacija dobijaju sve više na značaju zahvaljujući savremenim procesima današnjice: skraćivanje životnog ciklusa proizvoda, povećana globalna konkurentnost, povećanje tehnološke spremnosti i sve intezivnije mijenjanje zahtjeva tržišta i klijenata, dok konkurentske prednosti savremenih organizacija nastaju na mikroekonomskom odnosu poslovanja, koje je utemeljeno na kvalitetu mikroekonomskog i makroekonomskog okruženja. Dakle, uspjeh većine organizacija se temelji na inovativnosti organizacije kao cjeline, odnosno interno umreženoj kreativnosti svih nivoa. Shodno tome, organizacije primjenjuju razne modele u svom poslovanju kako bi stekle što veći stepen konkurentske prednosti na tržištima. Prema tome, rastuća potreba za što inovativnijim i što konkurentnijim poslovanjem organizacija širom svijeta, nameće potrebu stalnog istraživanja i naglašava značaj ove tematike iz dana u dan. Sama činjenica da je koncept otvorenih inovacija jedan od najmlađih konceptata u razvoju teorije biznisa i menadžmenta, kao i to da je nastao 2003. godine, ukazuje na njegov rastući značaj i aktuelnost istraživanja.

2.3. Aktuelnost teme doktorske disertacije

Posle perioda svjetske ekonomske i finansijske krize tematika primjene modela otvorenih inovacija i tematika konkurentnosti u poslovanju postaju još aktuelnije. Pokušavajući da ublaže efekte kriza na poslovanje organizacija, mnoge zemlje su potencirale značaj inovativnosti kao ključnog faktora za oporavak i razvoj, te ugradile u dokumentacionu osnovu (SAD, Japan, EU i dr). O tome koliki značaj ima inovativnost i koliko su modeli otvorenih inovacija značajni za poslovanje i konkurentnost organizacija, pokazuju i strateška orijentacija i dokumentaciona osnova Evropske unije - najvažnije alijanse na evropskom tržištu. Značaj istraživanja, razvoja i inovacija prepoznat je u Strategiji Evropa 2020, dokumentu koji usmjerava ekonomski rast Evrope do 2020. godine. Strategijom su predložena tri prioriteta, koji se međusobno dopunjuju: pametan rast (razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji), održiv rast (promovisanje ekonomije koja efikasnije iskorištava resurse, koja je „zelenija“ i konkurentnija) i inkluzivan rast (njegovanje ekonomije sa visokom stopom zaposlenosti koja ostvaruje socijalnu i teritorijalnu koheziju). Od suštinske važnosti je prioritet „Pametan rast“ koji

podrazumijeva jačanje znanja i inovacija kao pokretača budućeg rasta. S tim u vezi, navodi se da je neophodno podizanje kvaliteta obrazovanja, jačanje efekta istraživanja, promovisanje transfera inovacija i znanja u Uniji, bolje korištenje informacionih i komunikacionih tehnologija, te obezbjeđenje pretvaranja ideja u proizvode i usluge koje rezultiraju rastom i kvalitetnim poslovima, kao i pomažu u suočavanju sa evropskim globalnim i socijalnim izazovima. S druge strane, od zemalja kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU se očekuje da doprinesu ostvarenju i realizaciji ciljeva „Unije inovacija“, kroz Nacionalne strategije za povećanje ulaganja u istraživanje, posebno putem povećanja ulaganja iz poslovnog sektora. Sve države članice EU slijede preporuke Strategije Evropa 2020 i ugrađuju ih u svoje razvojne strategije. Iako predstavlja osnovu za nacionalne programe reformi koje su članice EU dužne sprovoditi, Strategija Evropa 2020 je od značaja i za zemlje kandidate i potencijalne kandidate za članstvo u EU (npr. kao što je Bosna i Hercegovina) jer predstavlja putokaz u kojem smjeru je potrebno ići kada je riječ o privrednom razvoju. Prema tome, nacionalni inovacioni sistem jedna je od najvažnijih determinanti međunarodne konkurentnosti zemalja. Da bi bio uspješan, inovacioni sistem mora kontinuirano da proizvodi inovativne proizvode koji su konkurentni na međunarodnom tržištu. Takođe, o tome koliko su otvorene inovacije prikladan model poslovanja savremenih organizacija govori i činjenica da je *Chesbrough*-ov koncept prihvatila i EU koja obično kao uslov za finansiranje (inovacionih) projekta stavlja višepartnerske projekte, naročito u novom programu HORIZON 2020. O sve većoj aktuelnosti ove tematike, svjedoči takođe i to da je pojam "otvorene inovacije" na internet pretraživaču Google do 2003. godine imao samo 200 linkova, dok danas taj broj ide i na više od 483 miliona linkova, što implicira da organizacije sve više u svoje koncepte poslovanja ugrađuju modele otvorenih inovacija. Svi ovi trendovi ukazuju na nužnost istraživanja efekata koje imaju primjene modela otvorenih inovacija u organizacijama u Bosni i Hercegovini, kao i novih (i/ili modifikovanih) indikatora i poslovnih modela s aspekta uticaja na konkurentnost u poslovanju istih.

2.4. Ciljevi i zadaci istraživanja

Kao što je kandidatkinja navela u prijavi, predmet istraživanja je ispitivanje efekata primjene modela otvorenih inovacija na stvaranje konkurentskih prednosti u poslovanju savremenih organizacija. Prema tome, ciljevi i zadaci istraživanja se odnose na procjenu koliki stepen uticaja na stvaranje konkurentne prednosti imaju različite implementacije modela otvorenih inovacija u poslovanju savremenih organizacija, te u tom kontekstu istraživanje i analiziranje apsorpcionih i inovacionih kapaciteta, poslovnih i inovacionih sistema poslovanja organizacija na evropskom i svjetskom tržištu, značaja ljudskih potencijala i uticaja top menadžmenta, leaderskog tima i lidera na njihove preformanse, a potom provođenje komparativnih analiza indeksa konkurentnosti i indeksa inovativnosti za područje Bosne i Hercegovine u odnosu na zemljane EU28. U perspektivnom dijelu rada će se dati prijedlozi za unapređenje primjene modela otvorenih inovacija, novi modeli poslovanja i modifikovani indeksi za mjerenje stepena konkurentnosti i inovativnosti organizacija u Bosni i Hercegovini.

Naučni cilj istraživanja je naučna deskripcija svih elemenata primjene modela otvorenih inovacija, ljudskih potencijala, top menadžmenta i lidera koji utiču na performanse i konkurentnost u poslovanju savremenih organizacija.

Društveni cilj istraživanja je da ova doktorska disertacija bude od praktične koristi i pruži alternativna (inovativna) rješenja koja će biti od koristi kako savremenim organizacijama, tako i svim onima koji će u fokusu svog istraživanja i rada imati problematiku konkurentnosti i modela otvorenih inovacija.

2.5. Pregled stanja u području istraživanja

Evidentno je da su otvorene inovacije rezultat kontrolisanog otvaranja inovacija i portfelja poslovanja savremenih organizacija i tako aktivnog strateškog korišćenje spoljnih resursa u cilju efikasnog iskorišćenja potencijala inovacija. Klasični ekonomski teoretičari poput *Adama Smitha* i *Davida Ricarda* stavljali na akcenat na to da se konkurentska prednost postiže oslanjanjem na osnovne prirodne resurse. Međutim, uslovi poslovanja su se značajno promijenili od vremena *Adama Smitha* i postavljanja prvih temelja specijalizacije i produktivnosti. Tako eminentni *M. Porter* (1998.) ističe kako se ona ostvaruje putem inovacija i inoviranja svih poslovnih procesa. Prema *Porteru* (1998.) analizu konkurentskih snaga ili prednosti treba usmjeriti na ključne faktore konkurencije i analizu njihovog uticaja na organizaciju. *Porterov* model dijamanta ili dijamant nacionalne konkurentske prednosti pruža holistički koncept koji omogućava svim stejkholderima u zemlji istraživanje kako se stvara konkurentska prednost nacije. Prema tome, prosperitet nije naslijeđen već se mora stvoriti, kako na nacionalnom tako i lokalnom nivou (*Porter*, 1998.). U tom kontekstu, da bi svaka organizacija nastavila sa razvijanjem specifičnih ciljeva u svom poslovanju potrebno je da napravi analizu svake komponente *Porterovog* modela. *Glazer* (2007.) ističe da se konkurentnost kroz inovacije približava vrhu korporativne agende u većini organizacija. Koncept vođenja kroz inovacije postaje prepoznatljiv kao centralni koncept u velikom broju firmi, te one nastoje da uvođenjem modernih tehnologija i razvijanjem inovativne kulture sprovedu održivu strategiju inovacija.

U fokusu mnogobrojnih istraživanja, čije je tumačenje kandidatkinja navela u prijavi, primjetna je ekspanzija pitanja vezana uz ljudske resurse, od školovanja i stručnog usavršavanja, preko različitih modela poslovnog upravljanja, pa sve do jačanja društvenih mreža i podsticanja kulture inovativnosti. *Mumford* (2000.) navodi da svaka organizacija treba uzeti u obzir, pojedinca, grupu ili tim, cijeli organizacioni sistem, ali i strateški okvir u odabiru intervencija koje podstiču kreativnost. Liderstvo je najvažniji faktor koji utiče na inovativnost u organizaciji (*Campbell*, 1960.) kroz organizacionu klimu i kulturu (*Bavec*, 2009.), strategiju, strukturu, sistem nagrađivanja ili resurse (*Westwood, Low*, 2003.), zatim kroz direktan uticaj na ponašanje zaposlenih i njihove kreativnosti (*Baer, Oldham, Cummings*, 2003.), kao i kroz uspješnu motivaciju zaposlenih (*Tierney, Farmer, Graen*, 1999.). Liderski tim koji je spreman na promjene koristi motivaciju i intelektualnu simulaciju koje su ključne za podsticanje inovativnosti u organizacijama (*Elkins, Keller*, 2003.). Za inovativno upravljanje veliku važnost ima harizma lidera (*Gumusluoglu, Ilsev*, 2009.) i njihova emocionalna inteligencija (*Zhou, George*, 2003.). *Nanus* (1989.) ističe da je opšta situacija u okruženju takva da ništa ne stoji, da se sve mijenja kompleksno i neodređeno, te da je to stvarnost sa kojom se mora suočiti nova generacija lidera. Shodno tome, *Hitt, Hayness i Serpa* (2010.) navode da model efektivnog liderstva u 21. vijeku može biti predstavljen kroz sljedeće komponente: determinisanje stratejskih pravaca, iskorišćavanje i održavanje jezgra kompetentnosti, razvoj ljudskog kapitala, održavanje efektivne organizacione kulture, naglašavanje etičke prakse i poslovanja, kao i uspostavljanje „balansirane“ kontrole u organizaciji. Naime, suština djelovanja efektivnih lidera se sastoji u tome da prepoznaju značaj ljudskih potencijala (pojedinaца) u organizaciji i da stvaraju ambijent koji podstiče inovativnost i takvo djelovanje. Tako *I. Adizes* (1989.) tvrdi da umjesto priče o menadžeru koji, planira, organizuje itd., trebalo bi govoriti o komplementarnom menadžerskom timu koji vrši te funkcije. *Drucker* (1991.) je mišljenja da menadžerski tim treba ekipirati od stručnjaka različitih profila koji imaju „pohlepu za novim stvarima“. Takođe, *Ohmae* (1982.) je stava da ono što danas treba organizacijama se ne sastoji u novoj teoriji, konceptu ili okviru, već ljudima koji mogu strateški da razmišljaju.

Kandidatnjika navodi da brojne studije uspješnih visoko inovativnih organizacija ukazuju na ključnu ulogu formiranja snažne mreže socijalnih interakcija. To argumentuje činjenicama da su organizacije

koje su uspješno uspostavile socijalne i profesionalne mreže i kontakte i izvan svojih formalnih okvira, stvorile snažan pristup tržištu novih ideja. Na taj način se iskorak prema naučnim institucijama, tehnološkim istraživačkim centrima, tehnološkim parkovima i inkubatorima pokazao ključnim faktorom globalnog uspjeha sve većeg broja organizacija. Organizacije koje su ostale zatvorene u svoje poslovno jezgro, oslanjajući se samo na vlastite potencijale uglavnom nose visok rizik svoje poslovne budućnosti.

Kandidatkinja naglašava da koncept modela otvorenih inovacija, čiji je terminološki i idejni tvorac prof. dr Henry Chesbrough (profesor na Berkliju, Univerzitetu Kalifornije, koji je postigao međunarodnu slavu preko svoje knjige „Otvorene inovacije - Novi imperativ za stvaranje i profitiranje od tehnologije“) dobija na značaju tek od 2003. godine. U starom modelu - modelu zatvorenih inovacija, organizacije su se oslanjale na pretpostavku da inovativni proces treba da bude kontrolisan od strane kompanije i da se oslanja na samodovoljnost istraživanja. Međutim, dublje razmatranje je dovelo do modela otvorene inovacije, gdje organizacije komercijalizuju eksterne (kao i interne) ideje postavljanjem spoljnih (kao i unutrašnjih) puteva do tržišta, odnosno „granica između organizacija i njihovih okruženja je fleksibilnija, omogućujući inovacijama da se kreću jednostavnije između ova dva“. U kasnijim radovima tvrdi da otvorena inovacija odgovara dvjema anomalijama u prethodnom istraživanju inovacija. Prema prvoj, on tretira prelijevanja (spill overs) kao eksplicitnu posljedicu biznis modela (umjesto nešto za izbjegavanje), a prava intelektualne svojine kao novu klasu svojine (umjesto kao alata za zaštitu). On tvrdi da oboje može dati dodatnu vrijednost postojećem biznis modelu. Generalno posmatrano, modeli otvorenih inovacija imaju i prednosti i nedostatke za organizacije. Prednosti primjene se ogledaju u: smanjenim troškovima istraživanja i razvoja, većim potencijalima za uključivanjem stejkholdera, sinergiji između internih i eksternih inovacija, dok se izazovi koje nosi primjena ovih modela ogledaju u: mogućnostima otkrivanja informacija koje nisu namijenjena za djeljenje, zatim strah organizacije da gube svoju konkurentsku prednost- kao posledica otkrivanja intelektualne svojine, potom povećana složenost kontrole inovacija i regulisanje kako saradnici utiču na projekat, osmišljavanje sredstva za pravilno identifikovanje i uključivanje eksternih inovacija, kao i usklađivanju inovativnih strategija za proširivanje izvan preduzeća kako bi se povećao feedback iz okruženja.

Sva saznanja do kojih su došli prethodno navedeni teoretičari mogu poslužiti kao polazni teorijski okvir ove aktuelne tematike, ali nijedno on njih ne sadrži detaljno obrađene efekte primjene ovih modela na organizacije koje posluju u Bosni i Hercegovini, kao ni optimalne modele poslovanja i indikatore prilagođene ovom specifičnom tržištu, poslovnom ambijentu i organizacionoj kulturi. Stoga, problematika koja je u fokusu istraživanja u okviru ove doktorske disertacije sadrži dozu originalnosti i aktuelnosti, čiji rezultati bi mogli uticati ne samo na unapređenje koncepta otvorenih inovacija, već i prijedloga novih i/ili modifikovanih indikatora i modela poslovanja za organizacije koje posluju u Bosni i Hercegovini, kao i one koje posluju u sličnim tržišnim uslovima.

2.6. Veza sa dosadašnjim istraživanjima

Savremeni tokovi na svjetskim tržištima, kao i trendovi društva uopšteno, zahtijevaju da se ova tema neiscrpno obrađuje, analizira i proučava. U svjetskoj literaturi u dosadašnjim naučno – istraživačkim radovima na ovu ili slične teme vezane za modele otvorenih inovacija, ili uopšteno za inovativnost i postizanje konkurentskih prednosti, ima mnogo dostupnog, obrađenog materijala, za što su zaslužni, ponajprije, eksperti iz oblasti poslovne ekonomije, ali i iz drugih naučnih disciplina. S obzirom na to da se najveći broj ovih naučnih radova u oblasti ekonomske nauke odnosi na primjenu modela otvorenih inovacija u organizacijama na razvijenim i izuzetno razvijenim tržištima, njihovo izučavanje

i primjena na podacima nerazvijenih, manje razvijenih i zemalja u tranziciji nesumnjivo bi umanjilo ili bar djelimično nadoknadilo nedostatak u pogledu njihove nedovolje primjene u literaturi, kako na evropskom, tako i na domaćem tržištu. Stoga, predmet ovog istraživanja ima značajnu dozu originalnosti, i svojim rezultatima bi mogao predstavljati važan korak pri ukazivanju nedostataka postojećih modela u literaturi. Ujedno ima za cilj da ukaže na potrebu razvoja novih modela poslovanja, odnosno akcenat na opisivanje primjene i efekata modela otvorenih inovacija pri različitim tržišnim uslovima i razvijenosti tržišta, koji bi nastojali da skoro u potpunosti opišu stvarnu dinamiku primjene modela otvorenih inovacija na konkurentnost na specifičnim tržištima, poput onih u Bosni i Hercegovini.

2.7. Hipoteze disertacije

U prijavi doktorske disertacije kandidatkinja polazi od sljedeće osnovne naučne hipoteze:

„Primjena modela otvorenih inovacija značajno utiče na stepen konkurentnosti u poslovanju savremenih organizacija“.

Na osnovu ove osnovne hipoteze kandidatkinja je utvrdila i sljedeće pomoćne hipoteze:

- 1) *„Porast apsorpcionog kapaciteta kod organizacija stvara veći stepen njihovog inovacionog kapaciteta“.*
- 2) *„Lider, leaderski tim i ljudski resursi organizacije su ključne pretpostavke za uspješnost implementacije modela otvorenih inovacija“.*

2.8. Metode istraživanja

U procesu izrade predložene doktorske disertacije kandidatkinja će koristiti više naučno-istraživačkih metoda, i to: za prikupljanje podataka će se koristiti kombinacija tzv. desk metode i metode istraživanja na terenu, a od metoda za obradu (analiziranje) podataka i informacija su korištene kombinacije: metode analize i sinteze; metode generalizacije i specijalizacije; metoda komparacije i klasifikacije; metoda studije slučaja; metoda anketiranja. Tzv. desk metodom biće prikupljeni sekundarni podaci iz svih raspoloživih relevantnih, domaćih i inostranih, izvora koji u fokusu imaju tematiku inovativnosti, konkurentnosti, poslovanje savremenih organizacija, modeli otvorenih inovacija (knjige, naučni/ stručni/ pregledni članci iz časopisa/ zbornika, radovi sa međunarodnih i domaćih konferencija, razne strategije, dokumentacija od značaja i sl.). Nakon toga će se izdvojiti sva dokumentacija od značaja za sprovođenje istraživanja, a potom izvršiti analiza prikupljenih podataka i dokumentacije kako bi se stvorila strateška polazna osnova za teorijski pristup prethodno definisanoj problematiki. Za inostrana iskustva koristiće se tzv. desk metoda uz podršku komparativne metode, te na osnovu prikupljenih relevantnih informacija i podataka izvršiti njihova selekcija i analiza. Takođe, analiza poslovnog okruženja kao i uvid u trenutno stanje podrazumjevaće više metodoloških pristupa. Naime, metodologija istraživanja na terenu (tzv. field method) će biti spovedena korišćenjem metode intervju a i metode opservacije, zatim izvršiti obrada prikupljenih primarnih podataka, a potom sistematizacija rezultata tih istraživanja korišćenjem metoda analize, sinteze i konkretizacije. Prikupljanje primarnih podataka za područje Bosne i Hercegovine će se sprovesti korišćenjem anketnog upitnika, kao i sagledavanje ukupne privredne situacije u zemlji korišćenjem brojnih Studija koje analiziraju trenutno stanje privrede. Ove Studije će omogućiti da se dođe do reprezentativnog

uzorka organizacija iz različitih privrednih grana. Anketni upitnik će biti koncipiran na način da svaki od istraživanih kvalitativnih pojmova bude kvantificiran upotrebom odgovarajuće skale. On-line anketni upitnik će biti kreiran na web sajtu SurveyMonkey (www.surveymonkey.com), uz pomoć softvera za on-line anketiranje. Uzorak na kojem će se vršiti istraživanja i pripremati analize činiće organizacije iz različitih privrednih grana. Za analizu primarnih i sekundarnih podataka, koristiće se odgovarajuće statističke metode i softverski paketi. Naime, metode analize i deskripcije će se najviše koristiti u segmentu rada koji će se odnositi na teorijske postavke u poslovanju savremenih organizacija, primjeni modela otvorenih inovacija i konkurentnosti, dok će se metode komparacije i grafičkog prikazivanja biti dominantne u segmentu rada gdje će se pratiti i analizirati određeni indeksi/indikatori. Takođe, primjena metode komparacije će dati osnovu i za primjenu metode generalizacije i specijalizacije, a za izvođenje zaključaka (opštih i posebnih) biće neophodno koristiti metode apstrakcije i konkretizacije. Primjenom metoda dokazivanja i opovrgavanja, kao najsveobuhvatnijih metoda koje uključuju veliki broj drugih metoda i metodoloških postupaka, vršiće se utvrđivanje istinitosti stavova na osnovu naučnih činjenica i prikupljenih podataka.

2.9. Sadržaj disertacije

Kandidatkinja je u prijavi navela sljedeći okvirni sadržaj disertacije:

UVOD

Predmet, problem i ciljevi doktorske disertacije

Značaj i aktuelnost istraživanja

Hipoteze istraživanja

Metodološki okvir istraživanja

Obrazloženje strukture rada

1. NOVI PRISTUPI I KONCEPTI POSLOVANJA U SAVREMENIM TRŽIŠNIM USLOVIMA

1.1. Pojmovno definisanje i značaj inovativnosti

1.2. Karakteristike inovacione kulture u organizaciji

1.3. Determinante nacionalnog inovacionog sistema

1.4. Evaluacija modela u poslovanju savremenih organizacija

1.4.1. Zatvoreni modeli poslovanja

1.4.2. Otvoreni modeli poslovanja

1.5. Modeli otvorenih inovacija prema Henry Chesbrough-u

1.6. Pojam i značaj konkurentnosti

1.6.1. Izvori konkurentskih prednosti

1.6.2. Dijamant konkurentnosti prema Michael Porter-u

1.7. Studije slučaja: Organizacije koje primjenjuju zatvorene modele u poslovanju vs. organizacije koje primjenjuju modele otvorenih inovacija u poslovanju

2. UPRAVLJANJE ZNANJEM I LJUDSKIM POTENCIJALOM ORGANIZACIJE

2.1. Upravljanje znanjem i kreativnošću

2.2. Transformacija znanja u procesima inovacije

2.3. Kompetentnost i vještine ljudskih resursa u savremenim organizacijama

2.4. Uloga top menadžmenta i lidera u procesima primjene modela otvorenih inovacija

3. KOMPARATIVNE ANALIZE GLOBALNOG INDEKSA KONKURENTNOSTI I GLOBALNOG INDEKSA INOVATIVNOSTI

3.1. Pojmovno definisanje i značaj Globalnog indeksa konkurentnosti

3.1.1. Komparativna analiza Globalnog indeksa konkurentnosti: Bosna i Hercegovina vs. EU28

3.2. Pojmovno definisanje i značaj Globalnog indeksa inovativnosti

3.2.1. Komparativna analiza Globalnog indeksa inovativnosti: Bosna i Hercegovina vs. EU28

4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE UTICAJA PRIMJENE MODELA OTVORENIH INOVACIJA NA KONKURENTNOST ORGANIZACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

4.1. Tok i organizacija istraživanja

4.2. Rezultati istraživanja

5. ANALIZE REZULTATA ISTRAŽIVANJA SA PRIJEDLOZIMA MJERA

5.1. Analize rezultata primarnog i sekundarnog istraživanja sa prijedlozima mjera i poslovnih modela

5.2. Analize rezultata primarnog i sekundarnog istraživanja sa prijedlozima (modifikovanih)

indikatora za mjerenje stepena konkurentnosti i stepena inovativnosti

5.3. Perspektive primjene modela otvorenih inovacija i uticaj na stepen konkurentnosti kroz prizmu triple helix modela

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

LITERATURA

PRILOZI

2.10. Očekivani rezultati i naučni doprinos disertacije

Istraživanje koje će se sprovesti u okviru ove doktorske disertacije ukazaće na glavne prednosti i nedostatke primjene modela otvorenih inovacija na stepen konkurentske prednosti u poslovanju savremenih organizacija na lokalnom i globalnom tržištu, te stvoriti platforma za ispitivanje indikatora koji u najvećem stepenu utiču na stvaranje konkurentske prednosti. Imajući u vidu primarne fokuse istraživanja, daće se prijedlozi novih modela poslovanja koji su adekvatni za poslovanje organizacija kako za Evropsko tako i svjetsko tržište, zatim prijedlog modifikovanih indikatora kojima će se pratiti efekti primjene modela otvorenih inovacija na stvaranje dodatne vrijednosti i postizanje konkurentske prednosti za organizacije koje posluju na tržištima Bosne i Hercegovine, kao i perspektive adaptacije internog i eksternog okruženja savremenih organizacija, te pravci strateške (pre)orijentacije u poslovanju organizacija i njenih zaposlenih. Naime, istraživanje će pokazati na koji način treba koristiti savremene menadžerske koncepte, poslovne modele i pristupe kako bi organizacije poboljšale poslovne performanse, kao i postigle što veću efikasnost, efektivnost i konkurentnost u poslovanju. S obzirom da naučno-istraživački rad ovog tipa do sada nije sproveden na našim prostorima, zatim činjenicu da još uvijek ne postoji model otvorenih inovacija koji u potpunosti odgovara poslovanju organizacija na području Bosne i Hercegovine, kao i da ne postoje optimalni indikatori za mjerenje konkurentnosti i inovativnosti primjereni organizacijama koje posluju kako u Bosni i Hercegovini, tako i u zemljama regiona zaključujemo da ova disertacija sadrži originalnost, posjeduje i naučnu i istraživačku i privrednu dimenziju, a svojim rezultatima će značajno (direktno i/ili indirektno) uticati na ekonomiju kako naše zemlje tako i zemalja iz okruženja.

2.11. Osvrt na literaturu

U popisu literature kandidatkinja je navela listu naslova koje će koristiti prilikom izrade doktorske disertacije. Popis literature sadrži 80 naslova, a uključuje knjige, članke, relevantne dokumente i *Web* izvore. Kandidatkinja ističe da navedena literatura predstavlja polaznu osnovu za izradu doktorske disertacije. Tokom planiranih istraživanja i pisanja teksta disertacije analiziraće se i drugi izvori koji se bave ovom problematikom, tako da će i spisak korišćene literature biti proširen. Spisak literature koji je kandidatkinja navela u prijavi dat je u prilogu ovog Izvještaja.

Komisija smatra da je predočena literatura relevantna, savremena, aktuelna i adekvatna za ovakvu vrstu i problematiku rada i da, sama po sebi, uz pravilnu upotrebu i korištenje predstavlja dobru osnovu i podršku planiranim istraživanjima u funkciji izrade doktorske disertacije.

2.12. Procjena potrebnog vremena za izradu disertacije

Imajući u vidu složenost teme i zahtjevnost istraživanja orijentacioni rok za završetak disertacije je 2017. godina.

3. MIŠLJENJE I PRIJEDLOG KOMISIJE

3.1. Podobnost kandidata da odgovori na postavljeni predmet, cilj, zadatke i hipoteze

Na osnovu detaljnog uvida u prijavu doktorske teze, odnosno predmet, sadržaj i metode istraživanja, te popis literature i očekivane rezultate istraživanja, kao i podatke o kandidatkinji, Komisiji smatra da je predložena tema aktuelna, veoma značajna i da ispunjava sve naučne kriterijume predviđene za izradu doktorske disertacije, kao i da je kandidatkinja mr Sanja Prodanović podobna za izradu prijavljene doktorske disertacije.

Navedena ocjena zasniva se na sljedećim činjenicama:

- (1) Kandidatkinja mr Sanja Prodanović je ozbiljna ličnost, istrajna i potvrđena kao asistent na univerzitetu i istraživač koji je prošao sve prethodne akademske, obrazovne, istraživačke i radne discipline, na osnovu čega Komisija smatra da ima kvalitet i potencijal da može uspješno realizovati planirana istraživanja i da joj se može dozvoliti rad na prijavljenoj doktorskoj disertaciji.
- (2) Prijava disertacije sadrži sve bitne elemente neophodne za njenu ocjenu. Sadržaj je logičan, cilj rada jasno određen, a osnovna i pomoćne hipoteze su adekvatno formulisane i predstavljaju dobar okvir za provođenje planiranih teorijskih i empirijskih istraživanja i njihovo odgovarajuće testiranje. Pregled dosadašnjih istraživanja, kao i prijava u cjelini, ukazuju da je kandidatkinja izvršila vrlo temeljne pripreme. Očekivani rezultati su precizno i realno navedeni te se može očekivati odgovarajući naučni doprinos planiranih istraživanja u funkciji izrade ove disertacije teoriji i domaćoj praksi u oblasti Menadžmenta.

Na osnovu svega navedenog, **Komisija je jednoglasna u mišljenju da kandidatkinja mr Sanja Prodanović ispunjava sve uslove, standarde i kriterijume za izradu prijavljene doktorske disertacije, kao i da je predložena tema „Uticaj modela otvorenih inovacija na konkurentnost savremenih organizacija“ podobna da bude predmet istraživanja doktorske disertacije na Ekonomskom fakultetu Pale.**

Stoga Komisija sa zadovoljstvom predlaže Naučno-nastavnom vijeću Ekonomskog fakulteta Pale da prihvati ovaj Izvještaj o podobnosti kandidata i teme doktorske disertacije „Uticaj modela otvorenih inovacija na konkurentnost savremenih organizacija“ kandidatkinje mr Sanje Prodanović i, da ga, u skladu sa procedurom predviđenom Zakonom o visokom obrazovanju Republike Srpske i Statutom Univerziteta, uputi na usvajanje Senatu Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

Komisija takođe predlaže da se za mentora na izradi prijavljene doktorske disertacije odredi prof. dr Branislav Mašić.

Istočno Sarajevo – Pale, 23. januar 2015. godine.

Članovi Komisije:

1. **Dr Anđelko Lojpur**, redovni profesor, uža naučna oblast Menadžment, Ekonomski fakultet u Podgorici, Univerzitet u Crnoj Gori, predsjednik

2. **Dr Branislav Mašić**, redovni profesor, uža naučna oblast Menadžment, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, član

3. **Dr Zdravko Todorović**, redovni profesor, uža naučna oblast Menadžment, Ekonomski fakultet Banja Luka, Univerzitet u Banja Luci, član

4. PRILOG – LITERATURA

- 1) Adizes, I. (1989), *Kako riješiti krizu upravljanja, prevod s engleskog*, Globus, Zagreb.
- 2) Autant-Bernard, C., Chalaye, S., Manca, F., Moreno, R., Surinach, J. (2010.), Measuring the adoption of innovation. A typology of EU countries based on the Innovation Survey, *Innovation-The European Journal of Social Science Research*, Vol. 23, No. 3, str. 199-222.
- 3) Almeida, R., Fernandes, A.M. (2009), Openness and Technological Innovations in Developing Countries: Evidence from Firm-Level Survey, *Journal of Development Studies*, Vol. 44, No. 5, str. 701-727.
- 4) Augier, N., Teece, D.J. (2006), Understanding complex organization: The role of know-how, internal structure and human behavior in the evaluation of capabilities, *Industrial and Corporate Change*, 15(2), str. 395-416.
- 5) Baer M., Oldham G.R., Cummings A. (2003.), Rewarding creativity: when does it really matter?, *The Leadership Quarterly*, Vol. 14, str. 569-586.
- 6) Bessant, J., Tidd, J. (2009), *Managing innovation: integrating technological, market and organizational change*, 4th edition, Wiley.
- 7) Bessant, J., Caffyn, S. (1996), High involvement innovation, *International Journal of Technology Management*, 14(1), str. 121-134.
- 8) Breschi, S., Lissoni, F. (2001), *Knowledge spillovers and local innovation systems: a critical survey*, Oxford University press.
- 9) Bavec, C. (2009), On the Creative Climate and Innovativeness at the country level, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Rijeka*, Vol. 27, sv.1, str. 9-30.
- 10) Burnes, B. (1992), *Managing Change*, Pitman, London.
- 11) Gumusluoglu, L., Ilsev, A. (2009.), Transformational leadership and Organizational Innovation: The Role of Internal and External support for Innovation, *Journal of Business Research*, Vol. 62, str. 461-473.
- 12) Glazer, R. (2007), Meta technologies and innovation leadership: Why there may be nothing new under the sun, *California Management Review* 50, str.120-143.
- 13) Guan, J.C., Yam, R.C.M., Tang, E.P.Y., Lau, A.K.W. (2009.), Innovation strategy and performance during economic transition: Evidences in Beijing, China, *ELSEVIER, Research Policy* 38, str. 802-812.
- 14) Drucker, P. (2002), *Upravljanje u novom društvu*, Adizes, Novi Sad.
- 15) Drucker, P. (1991), *Inovacije i preduzetništvo*, Privredni pregled, Beograd.
- 16) Davies, H., Ellis (2000) Porter's "Competitive Advantage of Nations": Time for a Final Judgment? (online). *Journal of Management Studies*, Vol. 37, No. 8, str. 1189-1213.
- 17) Dodgson, M. (1993), *Technological Collaboration in Industry*, Routledge, London.
- 18) Dooley, L., Kirk, D. (2007.), University-industry collaboration, *European Journal of Innovation Management*, 10 (3), str. 316-332.
- 19) Dragović, V. (2008), *Statistika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva RS, Istočno Sarajevo.
- 20) Davenport, T., Prusak, L. (2000), *Working Knowledge, How Organizations Manage What They Know*, Harvard Business School Press.
- 21) Đerić, B. (1997), *Teorija i politika privrednog razvoja*, Savremena administracija, Beograd.
- 22) Đerić, B., Stojanović A. (2008), *Ekonomija Srpske*, Ekonomski fakultet u Istočnom Sarajevu, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo.
- 23) *EUROPA2020: Strategy for smart, sustainable and inclusive growth (2010.)*, European Commission, dostupno na <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

- 24) Etzkowitz, H., Ranga, M. (2006), Creative Reconstruction: Towards a Triple Helix Innovation Strategy in SEE Countries, in: Why Invest in Science in South Eastern Europe?, *Proceedings of the International Conference and High Level Round Table*, Ljubljana.
- 25) European Commission (2010), *Lisabon strategy evaluation document*, Brussels.
- 26) Etzkowitz, H. (2002), *The triple helix of university-industry-government: Implications for policy and evaluation*, Stockholm.
- 27) EIS (2009), *Komparativna analiza konkurentske pozicije BiH ekonomije sa implikacijama za oblikovanje politika*, Ekonomski institut Sarajevo.
- 28) Elkins, T.K., Keller, R.T. (2003), Leadership in Research and Development Organizations: A Literature Review and Conceptual Framework, *Leadership Quarterly*, Vol. 14, No. 4/5, str. 587-606.
- 29) Zhou, J., George, J.M. (2003), Awakening Employee Creativity: The Role of Leader Emotional Intelligence, *The Leadership Quarterly*, Vol. 14, str. 545-568.
- 30) *Izveštaj o kompetitivnosti Bosne i Hercegovine* (2009), MIT Centar, EF UNSA, Sarajevo.
- 31) *Innovation Union Competitiveness report* (2013), Evropska komisija, Belgija.
- 32) *Innovation Union Scoreboard 2014* (2014), Evropska komisija, Belgija, dostupno na http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf
- 33) Kutlača, Đ. (2003), *Koncept nacionalnog inovacionog sistema (nacrt)*, Ministarstvo za nauku, tehnologiju i razvoj, Republika Srbija.
- 34) *Konkurentnost 2011.-2012/ Bosna i Hercegovina* (2010), Federalni zavod za programiranje razvoja, Sarajevo.
- 35) Kelli, A., Mets, T., Jonsson, L., Pisuke, H., Adamsoo, R.(2013), The changing approach in academia-industry collaboration: from profit orientation to innovation support, *TRAMES*, 17(67/62), No. 3, str. 215-241.
- 36) Lojpur, A. (2010), Problemi konkurentnosti u zemljama u tranziciji, *Financing*, No. 2, str. 6-13.
- 37) Lojpur, A. (2002), New Economy – a twilight of the old paradigm of management, *Preduzetnička ekonomija*, Vol. 1, str. 426-436.
- 38) Mašić, B., Đorđević-Boljanović, J., *Liderstvo i menadžment znanja u funkciji kreiranja konkurentske prednosti*, dostupno na www.scribd.com
- 39) Mašić, B. (2009), *Strategijski menadžment*, Univerzitet „Singidunum“, Beograd.
- 40) Mumford, M.D. (2000), Managing Creative People: Strategies and Tactics for Innovation, *Human Resources Management Review*, Vol. 10, No.3, str. 313-351.
- 41) Morrison, A., Pietrobelli, C., Rabellotti, R. (2008), Global Value Chains and Technological Capabilities: A Framework to Study Learning and Innovation in Developing Countries, *Oxford Development Studies*, Vol. 36, No. 1, str. 39-58.
- 42) Mašić, B., Džunić, M., Nešić, S. (2014), *Savremena teorija menadžmenta: Škole i novi pristupi*, DataStatus, Beograd.
- 43) Nelson, R.R. (1993), National innovation systems. A comparative Analysis, *Oxford University press*, New York and London.
- 44) Ohmae, K. (1982), *The Mind of the Strategist: The art of Japanese Business*, McGraw-Hill, Inc.
- 45) *OECD 2010b*, OECD statistics, dostupno na <http://stats.oecd.org>
- 46) OECD|Eurostat (2005), *Oslo Manual: Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd edn*, Paris, Organization for Economic Co-operation and Development, Belgium.

- 47) Patel, P., Pavitt, K. (1994), National innovation systems: why they are important, and how they might be measured and compared, *Economics of Innovation and New Technology*, 3(1), str. 77-95.
- 48) Park, S.O. (2001), Regional innovation strategies in the knowledge-based economy, *GeoJournal*, 53 (1), str. 29-38.
- 49) Porter E. M. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, McMillan Press Ltd, London.
- 50) Park, S.O. (2001), Regional innovation strategies in the knowledge-based economy, *GeoJournal*, 53 (1), str. 29-38.
- 51) Prodanovic, S., Milosevic, S. (2014), Global Innovation Index: Comparative overview of innovation components of the countries in the region, *Proceedings of the Faculty of Economics in East Sarajevo*, Issue 8, UDC. 316.34:338.124.4(497), str. 247-255.
- 52) Petkovic, D., Prodanovic, S., Basic, H. (2014), The Innovation Climate within Bosnia and Herzegovinas organizations, *18th International Research/Expert Conference „Trends in the Development of Machinery and Associated Technology“*, TMT, 2014, Budapest, Hungary 10-12 September, 2014, ISSN:1840-4944, str. 301-304.
- 53) *Prilog strategiji naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srpske 2012-2016* (2012), Banja Luka.
- 54) Paas, T., Poltinae, H. (2012), Consistency between innovation indicators and national innovation performance in the case of small economies, *Eastern Journal of European studies*, Vol. 3, Issue 1., str. 101-121.
- 55) Patel, P., Pavitt, K. (1994), National innovation systems: why they are important, and how they might be measured and compared, *Economics of Innovation and New Technology*, 3(1), str. 77-95.
- 56) Radas, S., Bozic, Lj. (2009), The antecedents of SME innovativeness in an emerging transition economy, *ELSEVIER, Technovation* 29, str. 438-450.
- 57) Sternberg, R. and Arndt, O. (2001), The firm or the region: what determines the innovation behavior of European firms?, *Economic Geography*, 77(4), str. 364-382.
- 58) Stošić, B. (2007), *Menadžment inovacija: ekspertni sistemi, modeli i metodi*, FON, Beograd.
- 59) *Strategija razvoja Bosne i Hercegovine* (2010.), grupa autora, Vijeće ministara Bosna i Hercegovina.
- 60) Schein, E. (1984), Coming to a new awareness of organizational culture, *Sloan Management Review*, Winter, str. 3-16.
- 61) Spremo, T., Prodanovic, S. (2013), The turnaround strategy and courses of action of the companies in the crisis, *Proceedings of the Faculty of Economics*, University of East Sarajevo, ISBN:1840-3555, str. 101-111.
- 62) Sternberg, R., Arndt, O. (2001), The firm or the region: what determines the innovation behavior of European firms?, *Economic Geography*, 77(4), str. 364-382.
- 63) Tierney, P., Farmer, S.M., Graen, U.B. (1999), An examination of leadership and employee creativity: The relevance of traits and relationships, *Personnel Psychology*, Vol. 52, str. 592-620.
- 64) Teece, D.J. (2009), Dynamic Capabilities and strategic management. Organizing for innovation and growth, *Oxford NY: Oxford University Press*.
- 65) Tidd, J. (2001), Innovation Management in context: Environment, Organization and Performance, *International Journal of Management Review* 3(3), str. 169-183.
- 66) Tidd, J., Driver, C., Saunders, P. (1996), Linking technological, market and financial indicators of innovation, *Economics of Innovation and New Technology*, str. 155-172.
- 67) *The Global Innovation Index 2014* (2014), INSEAD and WIPO, Geneva, Switzerland, dostupno na <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2014-v5.pdf>

- 68) *The Global Competitiveness 2014-2015* (2014), World Economic Forum, dostupno na http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf
- 69) Frappaolo, C. (2006), *Knowledge Management*, Capstone Publishing Ltd.
- 70) Freeman, C. (1982), *Economics of Industrial Innovation*, MIT Press.
- 71) Hitt A.M., Hayness K.T., Serpa R. (2010), Strategic leadership for 21st century, The McKinsey, *Business Horizons* 53, str. 437-444.
- 72) Hadžiahmetović A. (2005), *Ekonomija Evrope*, Ekonomski fakultet Sarajevo.
- 73) Cooper, R. D. (2007), *Business research methods*, McGraw-Hill.
- 74) Certo, S.C., Certo, S.T (2008), *Moderni menadžment*, Pearson Education/Prentice Hall.
- 75) Campbell, D.T. (1960), Blind variation and selective retention in creative thought as in other knowledge processes, *Psychological Review*, Vol.67, str. 380-400.
- 76) Camp, R. (1989), Benchmarking-the Search for Industry Best Practices that Lead to Superior Performance, *Quality Press*, Milwaukee, Wis.
- 77) Welter, F., Kolb, S., O’Gorman, B., Kjell-Erik, B., Hill, I., Peck, F., Roncevic, B. (2008), How to make regions (more) innovative, *Rencontres de St-Gall 2008 in St. Gallen*, Switzerland.
- 78) World Bank Group (2014), *Doing business report 2014*, dostupno na <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-reports/English/DB14-Full-Report.pdf>
- 79) Westwood, R., Low, D.R. (2003), The Multicultural Muse-Culture, Creativity and Innovation, *International Journal of Cross Cultural Management*, Vol. 3, No.2, str. 235-259.
- 80) Wiczorek, J.A., Heekert, P.M. (2012), Systemic instruments for systemic innovation problems: A framework for policy makers and innovation scholars, *Science and Public Policy*, No. 39, str. 74-87.

PRILOG – RELEVANTNI PODACI O KOMISIJI

Dr Anđelko Lojpur, predsjednik Komisije

Naučno zvanje doktora ekonomskih nauka je stekao na Ekonomskom fakultetu u Mostaru, Univerzitet „Džemal Bijedić“, a univerzitetsko zvanje redovnog profesora na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Crnoj Gori– uža naučna oblast Menadžment.

Radovi koji se odnose na temu prijavljene doktorske disertacije:

- 1) Lojpur, A., Menadžment promjena i 'organizacija koja uči' u procesu tranzicije, *Kvalitet*, Br. 7-8, Beograd, 2001, str. 78-81.
- 2) Lojpur, A., New Economy – a twilight of the old paradigm of management, *Preduzetnička ekonomija*, Vol. 1, 2002, str. 426-436.
- 3) Lojpur, A., Radović, M., Lalević-Filipović, A., EUROPE 2020 strategy as a global imperative for SEE countries, ICEIRD, *The global Conference for Entrepreneurship, Innovation and Regional Development, Proceedings of International Conference for Entrepreneurship, Innovation and Regional Development ICEIRD 2014*, 5-6 Jun 2014, ISBN 978-9963-7355-4-9, str. 210-219.
- 4) Lojpur, A., Peković, S., Znanje i inovaciona politika zemalja u tranziciji kao mjera spremnosti za ulazak u EU, *Economics&Economy*, ISSN 2336-9213, Vol. 1, Issue 2, 2013, str. 61-75.

Dr Branislav Mašić, član Komisije i potencijalni mentor

Naučno zvanje doktora ekonomskih nauka je stekao na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu, Univerziteta u Sarajevu, a univerzitetsko zvanje redovnog profesora na Ekonomskom fakultetu Pale – uža naučna oblast Menadžment.

Radovi koji se odnose na temu prijavljene doktorske disertacije:

- 1) Mašić, B., Nešić, S., Leadership and innovation: Factors for creating a sustainable, competitive advantage in the new economy, *IV International conference: Entrepreneurship and Innovations as precondition for Economic Development*, Faculty of Economics Podgorica, Podgorica, 17 Jun 2014, ISBN 978-86-80133-71-3, str. 115-123.
- 2) Nešić, S., Mašić, B., Otvoreno upravljanje inovacijama kao odgovor na izazove globalne ekonomske krize, *III International Entrepreneurial Conference: Crisis and innovation trough prism of entrepreneurship*, Faculty of Economics Podgorica, 19-20 Septembar 2013, ISBN 978-86-80133-69-0, str. 240-248.
- 3) Mašić, B., Simić, S., Nešić, S., Upotreba savremenih menadžment alata: empirijska analiza preduzeća u Bosni i Hercegovini, *Poslovna ekonomija*, Vol. XIV, Br. 1, ISSN 1820-6859, UDK: 005.51(497.15), 2014, str. 137-156.
- 4) Mašić, B., Džunić, M., Nešić, S. (2014), *Savremena teorija menadžmenta- škole i novi pristupi*, Data status, Beograd, ISBN 978-86-7478-337-51.
- 5) Mašić, B., Nešić, S., Preduzeće i kriza: Da li nam je potrebna nova teorija menadžmenta?, *Naučni skup „Ekonomija i kriza-treba li na novi odgovor“*, 12 septembar 2014, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Andrićgrad, ISBN 978-99976-610-1-2, COBISS.RS-ID 4645912, str. 270-283.
- 6) Mašić, B., Đorđević-Boljanović, J., Knowledge Management- The New Management Paradigm, *Management*, Vol. 12, No. 45, FON, Belgrade, 2007, str. 12-17.
- 7) Mašić, B., Đorđević-Boljanović, J., Menadžment znanja: koncept za kreiranje konkurentske prednosti u novoj ekonomiji, *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 1, No. 2, 2005, str. 71-84.

Dr Zdravko Todorović, član Komisije

Naučno zvanje doktora ekonomskih nauka je stekao na Ekonomskom fakultetu, Univerziteta u Banjoj Luci, a univerzitetsko zvanje redovnog profesora takođe na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci – uža naučna oblast Menadžment.

Radovi koji se odnose na temu prijavljene doktorske disertacije:

- 1) Ateljević, J., O'Rourke, T., Todorović, Z., Entrepreneurship and SMEs in Bosnia and Herzegovina: Building an Institutional Capacity. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*. Vol. 5, No. 4, 2004, str. 241-254.
- 2) Todorović, Z., Todorović, I., Compliance with modern legislations of corporate governance and its implementation in companies, *Montenegrin Journal of Economics Vol. 8, No 2 – special issue*, 2012, str. 309-318.
- 3) Todorović, Z., Dostić, G., Todorović, I., Uloga države u finansiranju inovativnog biznisa, *Deveti međunarodni simpozijum o korporativnom upravljanju „Mjesto i uloga države u regulaciji privrede“*, Savez računovođa i revizora RS, Banja Vrućica, 20-21 jun 2014, ISBN 978-99955-83-12-5, COBIS.RS-ID 4332824, str. 249-263.